

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีด้านการสื่อสาร

โรเจอร์ (Rogers, 1973 : 43) ให้ความหมายของการสื่อสารว่า "การสื่อสาร" คือกระบวนการที่ความคิดหรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสาร ไปยังผู้รับสารด้วยเจตนาจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางประการของผู้รับสาร

โรเจอร์ได้กล่าวถึงผลของการสื่อสาร 3 ประการ คือ (Rogers : อ้างแล้ว)

1. ก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงความรู้ของผู้รับสาร
2. ก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้รับสาร
3. ก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของผู้รับสาร

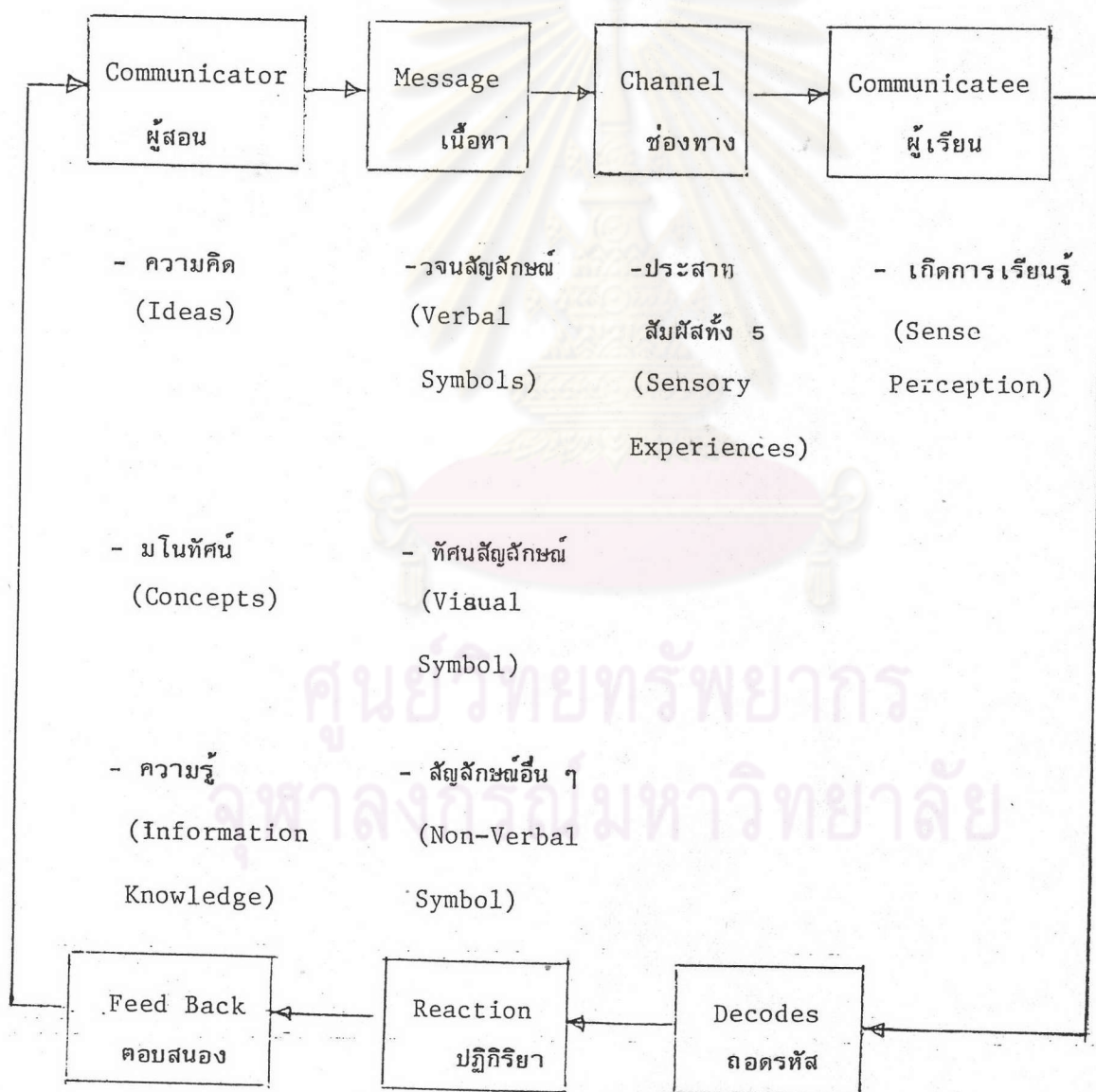
เบอร์โล (Berlo : 1960 : 32) ได้กล่าวถึงกระบวนการสื่อสาร ว่าประกอบด้วย

1. <u>ผู้ส่งสาร</u>	2. <u>สาร</u>	3. <u>ช่องทางสื่อสาร</u>	4. <u>ผู้รับสาร</u>
ประกอบด้วย	ประกอบด้วย	ประกอบด้วย	ประกอบด้วย
ทักษะในการสื่อสาร (Comm. Skills)	รหัส (Code)	การ เห็น (Seeing)	ทักษะในการสื่อสาร (Comm.Skills)
ทัศนคติ (attitudes)		การได้ยิน (hearing)	ทัศนคติ (attitudes)
ความรู้ (knowledge)		การสัมผัส (touching)	ความรู้ (Knowledge)
ระบบสังคมและ วัฒนธรรม (Socio-Cultural background)	เนื้อหาของสาร (Content) การนำเสนอสาร	การดม (smelling) การสัมผัส	ระบบสังคม และวัฒนธรรม (Socio- Cultural background)

ในกระบวนการเรียนการสอนใดๆ ก็ตาม จะต้องเกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสาร ทั้งสิ้น โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดข่าวสารหรือเนื้อหาต่างๆ ผ่านทางตัวกลางหรือช่องทาง ซึ่งมีการใช้สื่อเข้าช่วย เพื่อให้ผู้รับได้รับข่าวสารอย่างถูกต้อง และเข้าใจความหมายมากที่สุด ดังจะเห็นได้จากแผนภาพขององค์ประกอบของกระบวนการในการสื่อสาร เปรียบเทียบกับกระบวนการสื่อความหมายในการเรียนการสอน

กระบวนการสื่อความหมายในการสอนและการเรียน (สำเภา วรางกุล, 2519)

(Process of Communication in teaching and learning)

แนวความคิดและทฤษฎีของการสื่อสารในชนบท

ฮวน อี, ไดอัส บอร์เดนาฟ (Bordenave 1977 : 23) กล่าวว่า การสื่อสารในชนบทเป็นกระบวนการ บทบาทของการสื่อสารที่นำมาใช้เพื่อการพัฒนาชนบทนั้น ประกอบด้วย ทฤษฎีพื้นฐาน คือ

1. การสื่อสารในฐานะจิตใจ
2. การสื่อสารโดยใช้การส่งข่าวสาร
3. การสื่อสารโดยให้บุคคลสื่อสารความสัมพันธ์ และสัมพันธ์กันในสังคม
4. การสื่อสารในฐานะที่เป็นเครื่องมือของสังคม การปกครอง เพื่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาชนบท

การให้การศึกษาแก่ประชาชนในชนบท ควรจะคำนึงว่า ผู้ใหญ่แต่ละคนนั้นมีวิธีการเรียนรู้ และความสามารถแตกต่างกันไป ในการจัดกลุ่มเพื่อให้การศึกษาประกอบด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างกัน ผู้จัดการศึกษาจะต้องเข้าใจว่า ถึงแม้แต่ในกลุ่มอาจจะจัดขึ้นมาโดยยึดหลักเป็นเพศเดียวกัน วัยเดียวกัน ฐานะทาง เศรษฐกิจ สังคมและการศึกษาเหมือนกันก็ตาม แต่บุคคลเหล่านี้จะมีวิธีการเรียนรู้และความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน (อุ้นดา นพคุณ, 2524 : 55)

บทบาทของสื่อมวลชนในการให้ความรู้

ลาสเวล (Lasswell.) กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนไว้ว่า สื่อมวลชนมีหน้าที่ ดังนี้ คือ

1. หน้าที่ในการให้ข่าวสาร (Surveillance)
2. หน้าที่ให้ความเห็น (Correlation)
3. หน้าที่ให้การศึกษาและถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural transmission)

ซึ่งต่อมา ไรท์ (Wright) นักสังคมวิทยา ได้เพิ่มหน้าที่ข้อที่ 4 คือ หน้าที่ให้ความบันเทิง (entertainment) ซึ่งหน้าที่ของสื่อมวลชนทั้ง 4 ประการนี้ เป็นที่ยอมรับกันแพร่หลาย (บุญเลิศ ศุภดิลก, 2520 : 12)

บทบาทของสื่อมวลชนต่อการศึกษา (ประทุม ฤกษ์กลาง, 2530 : 24-31)

สื่อมวลชนนั้นมีศักยภาพที่จะส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาในหลายประการ คือ

1. บทบาทของสื่อมวลชนในฐานะครู

Schramm กล่าวว่า สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่เป็นครู (The mass media as teachers) กล่าวคือสื่อมวลชนสามารถช่วยครูในการสอน การถ่ายทอดให้การศึกษาและฝึกอบรมในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบหรือนอกระบบโรงเรียน เช่น การสอนให้อ่านออกเขียนได้ การให้การศึกษาผู้ใหญ่ สื่อมวลชนได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความสามารถในการช่วยเหลือโรงเรียน โดยเฉพาะในชนบทห่างไกลที่ขาดแคลนครูและโรงเรียน สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่สอนแทนครูได้ และถ้าหากมีการใช้สื่อมวลชนร่วมกับสื่อบุคคลในรูปของการใช้ผู้เชี่ยวชาญสอนผ่านสื่อมวลชน ตลอดจนพยายามให้มีปฏิสัมพันธ์สองทาง (two-way interaction) ระหว่างครูกับนักเรียนแล้ว ก็จะช่วยเพิ่มพลังและประสิทธิภาพของสื่อมวลชนในการให้การศึกษามากขึ้น (Schramm, Wilbur, 1964)

2. สื่อมวลชนในฐานะสื่อการสอน

สื่อการสอนที่ยอมรับกันทั่วไปว่ามีส่วนสำคัญอย่างมาก ในการก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการศึกษาได้ดีทัดเทียมกับสื่อการสอนชนิดอื่น ๆ ก็คือสื่อมวลชน เช่น สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ อาทิ น.ส.พ. วารสารและนิตยสารต่าง ๆ และสื่อประเภทไฟฟ้าได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เป็นสิ่งที่ควรนำไปประยุกต์ใช้เป็นเทคโนโลยีด้านสื่อการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโลกทรรศน์ ค่านิยม ทศนคติ และประสบการณ์ที่กว้างไกล (ชวนะ ภวกานันท์, 2527) สื่อมวลชนสามารถเป็นช่องทาง (channel) หรือพาหนะ ในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึก ทักษะความชำนาญให้แก่ผู้เรียนได้อย่างรวดเร็วและประหยัด เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนกำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. บทบาทของสื่อมวลชนต่อการเรียนรู้โดยบังเอิญ (incidental learning)

ประเด็นสำคัญประการหนึ่งของการเรียนรู้ผ่านสื่อมวลชนก็คือ การเรียนรู้ซึ่งเกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจหรือโดยบังเอิญ (learning that take place unintentionally or incidentally) ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้ซึ่งผู้เรียนได้รับและสะสมข้อเท็จจริงทัศนคติ และ

พฤติกรรมต่าง ๆ โดยปราศจากการเสาะแสวงหาอย่างกระตือรือร้น (Roberts, Donald F., 1973) กระบวนการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการนี้ มักจะเกิดการเรียนรู้ขึ้นโดยไม่ได้มีการวางแผนหรือออกแบบไว้แต่อย่างใด เมื่อพูดถึงการเรียนรู้ เรามักจะนึกถึงแค่การเรียนรู้ในห้องเรียนที่โรงเรียน แต่ในความเป็นจริง การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเรานั้นมักเกิดขึ้นในลักษณะที่ไม่เป็นทางการมากกว่าการเรียนรู้ในห้องเรียน ซึ่งปริมาณการเรียนรู้โดยบังเอิญผ่านการสื่อสาร ทั้งการสื่อสารแบบเห็นหน้าคำตา (face-to-face Communication) และสื่อมวลชนนั้นอาจจะมีปริมาณมากกว่าการเรียนรู้โดยตรงหรือแบบทางการที่โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาก็ได้ เราสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้จากการอ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ชมโทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรือฟังวิทยุได้เท่า ๆ กันเมื่อเราอ่านตำรา บทความวิชาการ หรือฟังการบรรยาย ซึ่งเราสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โดยบังเอิญแบบนี้ได้ในหลาย ๆ ด้านทั้งในแง่ของข่าวสาร ทักษะและความคิดเห็น (Maccoby, Nathan and Markle, David G., 1973)

4. บทบาทของสื่อมวลชน: คือการสังคมประภค (Socialization)

สื่อมวลชนนับเป็นหลักอีกสถาบันหนึ่งซึ่งทำหน้าที่สังคมประภคซึ่งหมายถึง การอบรม บ่มนิสัย การขัดเกลาหรือการฝึกฝนให้สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้เกี่ยวกับระเบียบกฎเกณฑ์ ตลอดจนวัฒนธรรมของสังคม เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข จากหลักฐานการวิจัยพบว่าสื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่สังคมประภคทั้งในด้านสังคม การเมืองและวัฒนธรรม และในปัจจุบันสถาบันสื่อมวลชนกำลังทวีบทบาทในการสังคมประภคสมาชิกของสังคมมากขึ้นกว่าสถาบันอื่น ๆ เช่น ครอบครัว วัด โรงเรียน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่รัดตัว ทำให้พ่อแม่มีเวลาในการอบรมลูกน้อยลง ครูและโรงเรียนลดบทบาทลง รวมทั้งคนเริ่มห่างวัดมากขึ้น สถาบันสื่อมวลชนจึงทวีความสำคัญมากขึ้นในฐานะที่เป็นจักรกลสำคัญในกระบวนการสังคมประภค (เสรี วงษ์มณฑา, 2529)

สื่อมวลชนกับการศึกษาในประเทศไทย

วิทยุ

สื่อวิทยุเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนผู้รับสารมากที่สุด (คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, 2521) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถเข้าถึงประชาชนชาวชนบทได้อย่างทั่วถึง รวดเร็วและ

เป็นสื่อราคาถูกอีกด้วย ปัจจุบันสถานีวิทยุในประเทศไทยมีทั้งหมด 246 สถานี อยู่ในกรุงเทพ 71 สถานี ต่างจังหวัด 175 สถานี (ประเสริฐ มัสซารี, 2527) แต่สถานีวิทยุเหล่านี้ ยังไม่ได้สนับสนุนการศึกษาเท่าที่ควร เพราะเนื้อหารายการวิทยุส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 28.99 เป็นรายการเพลงและบันเทิง รายการที่มีทั้งบันเทิงและสาระเล็กน้อยมีประมาณร้อยละ 22.54 โฆษณาร้อยละ 6.11-14.17 ส่วนรายการข่าวและสาระความรู้มีเพียงร้อยละ 37.51 (บุญเลิศ ศุกดิลก, 2527)

อย่างไรก็ตามรัฐบาลได้คำนึงถึงความสำคัญของสื่อวิทยุต่อการที่จะช่วยพัฒนาการศึกษา ของชาติ เป็นอย่างดี จึงได้ดำเนินงานในการที่ใช้สื่อวิทยุเพื่อการศึกษาขึ้นโดยการจัดตั้งสถานี วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เครือข่ายที่ 2 เพื่อการศึกษา นับเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษาโดยตรง สามารถกระจายเสียงครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 90 ของพื้นที่ประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยเสริมการนำหลักสูตรใหม่ทั้งชั้นประถมและมัธยมศึกษาไปใช้โดยใช้ วิทยุ เป็น เครื่องมือการสอนทั้งในโรงเรียนและการฝึกอบรมครู เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษา และฝึกอบรมให้แก่เยาวชนและผู้ใหญ่นอกระบบโรงเรียน และเพื่อให้การศึกษาในโรงเรียน มีคุณภาพเท่าเทียมกัน โดยใช้วิทยุเป็น เครื่องมือนำบทเรียนที่มีคุณภาพไปสู่โรงเรียน โดยเฉพาะ โรงเรียนในท้องถิ่นห่างไกล สำหรับเนื้อหารายการที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุ เครือข่ายที่ 2 นั้นประกอบไปด้วย รายการวิทยุโรงเรียน เพื่อช่วยในการสอนในห้องเรียนของครูตามแนว หลักสูตรใหม่ทั้งระดับประถมและมัธยมศึกษาโดยใช้วิทยุเป็นสื่อหลักในการสอน ส่วนครูจะเป็น เพียงสื่อประกอบการสอนอัน เป็นการ ใช้วิทยุ เป็นสื่อติดต่อสื่อสารกับครูที่ราชอาณาจักร เพื่อ ยกมาตรฐานการเรียนการสอนเพิ่มพูนความรู้และประสิทธิภาพของครู รายการ วปณ. ซึ่ง มุ่งบริการแก่ประชาชนนอกระบบโรงเรียนที่มีโอกาสน้อยหรือไม่มีโอกาสเข้ารับการศึกษ ในระบบโรงเรียน รายการเสริมความรู้แก่ครูประจำการ ซึ่งเป็นการใช้สื่อวิทยุเป็นสื่อฝึก อบรมเพื่อยกฐานะของครู รายการ มสธ. และรายการของหน่วยงานอื่น ๆ (บุญเลิศ ศุกดิลก, 2527)

ชเรมม (Schramm, 1975, P : 140) ได้กล่าวถึง หน้าที่ประการหนึ่งของ สื่อมวลชนในประเทศที่กำลังพัฒนาไว้ว่า สื่อมวลชนทำหน้าที่เสมือนครู คือให้การศึกษาและอบรม แก่ประชาชนได้โดยตรง ในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต ในขณะที่เดียวกัน สื่อมวลชนก็อาจจะช่วย เสริมการศึกษาในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในที่ๆ ขาดครูและโรงเรียน นอกจากนี้สื่อมวลชนยังมีประโยชน์อย่างมากในการให้การอบรม และให้บริการข่าวสารความรู้ ทางด้านเทคนิคและอุตสาหกรรมต่างๆ แก่ประชาชนอีกด้วย

กระบวนการเรียนรู้

บลูม (Bloom 1967 : 33) กล่าวถึงความสามารถหรือสัมฤทธิ์ผลที่เกิดจากการ เรียนรู้มีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ

1. ความรู้ (Knowledge) ทำให้ทราบถึงความสามารถในการจำและระลึกถึง เหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เคยพบมาแล้ว
2. ความเข้าใจ (Comprehension) ทำให้ทราบถึงความสามารถในการใช้สติ ปัญญาและทักษะเบื้องต้น
3. การนำไปใช้ (Application)
4. การวิเคราะห์ (Analysis)
5. การสังเคราะห์ (Synthesis)
6. การประเมินค่า (Evaluation)

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

ทฤษฎีการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้มีมากมายหลายทฤษฎี ทฤษฎีที่นำมากล่าวไว้ในที่นี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้

Knowles (1978 : 30-32) นักการศึกษาได้ให้ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ไว้ว่า

1. ผู้ใหญ่จะเกิดการเรียนรู้ก็ต่อเมื่อเขามีความสนใจในสิ่งที่เขาต้องการรู้
2. เป้าหมายของการเรียนรู้ คือ ต้องการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิต ของเขา
3. หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ คือ การวิเคราะห์ประสบการณ์ของเขาเอง
4. ผู้ใหญ่มีความต้องการ เป็นผู้นำตนเอง
5. เมื่ออายุสูงขึ้น ผู้ใหญ่จะมีความแตกต่างระหว่างบุคคลเพิ่มขึ้นไปด้วย

เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ Hilgard และ Bower (1975) ได้อ้างถึง Thorndike นักการศึกษาผู้ใหญ่ไว้ว่า Thorndike ได้กล่าวถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับกฎแห่งความพร้อม และกฎแห่งผลของความพอใจ ไว้ดังนี้

กฎที่ 1 กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) หมายถึง การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากที่สุด เมื่อผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนหรือพร้อมที่จะตอบสนอง เมื่อผู้เรียนพอใจในสิ่งใดก็จะมีคามยินดี และความพร้อมที่จะได้ทำสิ่งนั้น แต่หากไม่ตั้งใจแล้ว ไม่พร้อมจะทำแล้วถูกบังคับให้ทำ ข่มก่อกความไม่พอใจ คำว่าความพร้อมนี้ หมายถึงความพร้อมเนื่องมาจากวุฒิภาวะ (Maturity) โดยมีพื้นฐานประสบการณ์เดิม และความพร้อมทางจิตใจ ความพร้อมในการรับรู้ และมีแรงจูงใจที่จะเรียน

กฎที่ 2 กฎแห่งความพอใจ (law of effect) หมายถึง ผลของหันระหรือสิ่งเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง จะมีผลถ้าผู้เรียนมีความพอใจในรายการวิทยุเพื่อการศึกษานอกโรงเรียน ผู้เรียนก็จะเปิดรับสื่อ

Piaget นักจิตวิทยาที่สนใจเกี่ยวกับการพัฒนาความคิด ความเข้าใจของผู้ที่ทำงานแล้วนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาผู้ใหญ่ เขากล่าวว่า โดยธรรมชาติของมนุษย์หากเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในตัวเองหรือกับสิ่งแวดล้อมภายนอก ก็จะแก้ไขโดยการปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งนั้น โดยการจัดระบบความคิด ความเข้าใจ และหาความรู้ในสิ่งนั้นเพิ่มเติม อาจมีการทดลองควยของจริง หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติใหม่เพื่อให้เกิดสภาพสมดุลของจิตใจ การจัดระบบความคิดหรือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ จะทำให้เกิดความคิดหรือความเข้าใจขึ้นมา

องค์ประกอบที่สำคัญของความเข้าใจ ตามทฤษฎีของ Piaget ประกอบด้วย

1. วุฒิภาวะ
2. ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม
3. สภาพสังคมที่รวมถึงภาษาและการศึกษา
4. การควบคุมตัวเอง (อ้างถึงในเอกสารประกอบการเรียนวิชาจิตวิทยาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัย เกษครศาสตร์)

ในท่านองเดียวกัน หลักการของการสื่อสารกล่าวถึงการรับรู้หรือความเข้าใจว่า เป็นกระบวนการที่เกิดจากการกลั่นกรองและคิดความจากความรู้สึกที่คนเราได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัส ได้กลิ่น หรือได้ชิมรส ซึ่งการรับรู้ของคนเราจะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ความคาดหวังและแรงจูงใจของแต่ละคน ดังนั้นการรับรู้ในสิ่งต่างๆ ของคนเราจึงเป็นการเลือกที่จะรับรู้ (Selective Perception) ตามความสนใจและประสบการณ์ตนเอง (Wakefield 1967 : 1-3)

เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นี้ Strong (อ้างถึงในสมบุรณ์ ศาลยาชีวิต, 2526 : 198) ได้สนใจศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ตั้งแต่วัย 15-55 ปี พบว่าผู้ใหญ่ที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี จะเริ่มมีความสนใจด้านการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จะมีความสนใจเฉพาะเรื่อง เมื่ออายุ 22-25 ปี จะมีความสนใจในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะด้านอาชีพ และกิจกรรมต่างๆ มีความรับผิดชอบด้านการทำงาน พฤติกรรมจะเปลี่ยนแปลง เป็นรอบคอบขึ้น สนใจที่จะอ่านหนังสือและเสาะหาเหตุการณ์ปัจจุบัน

Morstain และ Smart (1987 : 211-225) ได้ทำการศึกษาเพื่อทราบแรงจูงใจของนักศึกษาผู้ใหญ่ในแคนาดา จำนวน 626 คน พบว่าผู้ใหญ่สนใจในการเรียนรู้ เนื่องจากพวกเขามีเป้าหมายในชีวิตที่เกี่ยวข้องกับ

1. เพื่อพัฒนาอาชีพ, เพื่อเพิ่มทุนวิทยฐานะ
2. เพื่อการสังคม
3. เพื่อแสวงหากิจกรรมใหม่ๆ
4. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ใหม่ๆ ให้แก่ตนเอง

จึงกล่าวได้ว่า จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และพัฒนาการรับรู้ ความเข้าใจหรือความต้องการเรียนรู้ รวมทั้งผลการศึกษาเกี่ยวกับเป้าหมายทางการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่ต้องการเรียนรู้และเลือกที่จะรับรู้เรื่องที่ตนเองสนใจและเป็นประโยชน์ต่อตนเอง เพื่อจะนำผลที่ได้ไปใช้ในด้าน

1. เพื่อปรับหัว ปรับอาชีพให้ทันต่อความเจริญเปลี่ยนแปลงของสังคม
2. ให้ตระหนักในตนเอง
3. เพื่อการพัฒนาทุกๆ ด้านอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ซึ่งนักการศึกษาถือว่า การศึกษาผู้ใหญ่ เป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน อ้างแล้ว : 5)

ดังนั้น ปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่จึงยึดหลักทางจิตวิทยาผู้ใหญ่ที่กล่าวว่า ผู้ใหญ่เมื่อได้รับการศึกษาแล้ว จะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม พวกเขาจะเกิดความต้องการที่จะอยู่ร่วมกัน ในชุมชนอย่าง เจริญงอกงามและใช้การศึกษาที่เขาได้รับมา เป็นเครื่องมือแสวงหาความสำเร็จ เพื่อให้สมความปรารถนาหรือความสุขของชีวิต (Begevin, Paul 1976 : 5-6) และวิธีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ จะมี 2 รูปแบบ คือ

1. แบบเป็นทางการ (Formal Learning) ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ
2. รูปแบบการเรียนรู้โดยบังเอิญหรือการเรียนรู้โดยธรรมชาติ อันได้แก่การถ่ายทอดการทำงาน การเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลงสังคมและชีวิต รวมทั้งการแสวงหาความรู้จากข่าวสารต่างๆ โดยอาศัยแหล่งวิทยาการในชุมชน บุคคล และสื่อมวลชน (สุนทร โคตรบรรเทา, 2524 : 95-97)

การเรียนรู้โดยการแสวงหาจากข่าวสารนั้น ผู้ใหญ่จะศึกษาได้ด้วยตนเองตามสภาพการณ์ที่ผู้ใหญ่สนใจ และตรงตามหลักการทางจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ทั้งยังมีองค์ประกอบอื่นๆ ที่ช่วยสนับสนุนให้ผู้ใหญ่ใช้สื่อได้สะดวกยิ่งขึ้นนั้นคือ

1. ผู้ใหญ่มีความพร้อมทางด้านทักษะในการใช้สื่อทุกประเภท
2. ผู้ใหญ่จะเป็นวัยที่มีอิสระในการใช้สื่อได้ตามความสนใจ
3. ผู้ใหญ่จะตระหนักถึงคุณค่าของการใช้สื่อในช่วงเวลาว่างได้ดี
4. ผู้ใหญ่จะมีประสบการณ์ในการรับรู้ด้านเนื้อหาข่าวสารได้เป็นอย่างดี

(Morrison 1979 : 72-73)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การใช้สื่อมวลชนในการให้การศึกษาในระบบโรงเรียนนั้น มีความสำคัญมาก เพราะชาวบ้านหรือมวลชนนั้นประกอบไปด้วยผู้ที่ได้รับการศึกษา ผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา และผู้ที่มีการศึกษาไม่มากนักคือ มีความรู้ระดับประถมศึกษา 4 หรือมากกว่า นอกจากนี้ประกอบอาชีพต่างๆ กัน เมื่อ

เป็น เช่นนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนได้มีโอกาสในการศึกษาด้านต่างๆ เช่น ด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และอื่นๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตนเอง เพื่อทันเหตุการณ์สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการประกอบอาชีพและดำรงชีวิตในสังคม ตามระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี โดยอาศัยสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการแพร่กระจายเนื้อหา สารต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2521 : 2)

การวิจัยเกี่ยวกับการแสวงหาข่าวสารของประชาชนในชนบทไทยนั้น (สมควร กวียะ 2525 : 81) พบว่า สื่อวิทยุเป็นสื่อที่เข้ากับชาวชนบทได้มากที่สุด ชาวบ้านในทุกระดับการศึกษา ได้ให้ความสนใจรับฟังรายการวิทยุทุกวัน ซึ่งนอกจากจะชอบฟังรายการประเภทบันเทิงแล้วชาวชนบทส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะรับฟังรายการประเภทข่าวและประเภทที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพและเศรษฐกิจ เป็นอย่างมาก แต่ไม่ค่อยสนใจรายการสุขภาพอนามัยเท่าที่ควร

การใช้วิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา วิทยุกระจายเสียงที่ใช้ในการเผยแพร่การศึกษา นอกสถานศึกษา ควรมีการเผยแพร่ความรู้ดังนี้ (วีระพันธ์ สวัสดิ์ 2522 : 23)

1. ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่การประกอบสัมมาชีพ
2. ความรู้วิสามัญสำหรับผู้ไม่มีโอกาสเรียนในสถาบันการศึกษา
3. ความรู้เรื่องทรัพยากรของชาติ ประโยชน์ การป้องกัน และการทำนุบำรุงรักษา
4. ความรู้เรื่องวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
5. ความรู้เรื่องสุขศึกษา โภชนาการ และสุขภาพจิต
6. ความรู้เรื่องศิลปะ ดนตรี และอื่นๆ ที่ช่วยให้บุคคลสามารถหาความเพลิดเพลิน

โดยสมควรแก่อัตรา และไม่เป็นไปในทางเสื่อม

การวิจัยเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อมวลชน โดยเฉพาะ เนื้อหาของสารที่ได้รับจากวิทยุ ซึ่งสามารถที่จะปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเป้าหมายในการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน (สุวรรณศรีวิ คชาชีวะ 2523 : 334-335) พบว่า รายการวิทยุที่มีผู้นิยมฟังมากคือ รายการข่าวภายในประเทศ ดังนั้นหากจะมีการเสนอข่าวความรู้ในเรื่องต่างๆ ควรนำรายการเหล่านั้นมาไว้ในระยะเวลาใกล้กับรายการข่าว เช่น วก่อนที่จะมีข่าวหรือหลังข่าวเพราะจะเป็นช่วงเวลาที่มี

ผู้รับฟัง เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ รายการเพลงควรมีการแทรกความรู้ให้กับประชาชนในเรื่องต่าง ๆ ด้วย จึงควรปรับปรุงทั้งทางด้านเนื้อหารายการ และผู้จัดรายการ เพื่อให้สาร (message) ที่จะเสนอให้กับประชาชนได้มีประโยชน์กับประชาชนอย่างแท้จริง (๒๕๒๓ : ๓๓๔)

จันทิมา สุขมาก (๒๕๒๖ : ๖๑-๖๓) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับการนำความรู้วิชาชีพเกษตรไปใช้ของผู้เรียนวิชาชีพการเกษตรทางวิทยุและไปรษณีย์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง ๑๕ ปีขึ้นไป สรุปได้ว่า การใช้สื่อมวลชนประเภทวิทยุเป็นประจำจะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับจากสื่อมวลชนประเภทนี้ไปใช้มาก และโดยเฉพาะนักศึกษาผู้ใหญ่ที่ต้องการมีความรู้ในด้านอาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากอาชีพ เกษตรกรจะมีระดับการนำความรู้จากวิทยุไปใช้มากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย